

Розгон О. Договір про сплату аліментів непрацездатним батькам. Мала енциклопедія нотаріуса. 2010. № 6 (54). — С.41–52.

ДОГОВІР ПРО СПЛАТУ АЛІМЕНТІВ НЕПРАЦЕЗДАТНИМ БАТЬКАМ

Ольга Розгон

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Аліментні відносини відіграють особливий характер на сучасному етапі соціально-економічного розвитку, особливо це стосується утримання повнолітніми дітьми своїх батьків. Здебільшого відносно аліментних відносин використовуються такі поняття як «піклування», «утримання», «аліменти».

Утримання батьків дітьми є відповідною компенсацією за утримання і турботу, надану батьками дитині. Взагалі дорослі діти надають своїм батькам матеріальну підтримку добровільно і в сім'ях, де склалися нормальні стосунки між дітьми та батьками таке утримання відбувається добровільно і без звернення до суду.

Однією з основних цілей регулювання сімейних відносин, відповідно до частини другої статті 1 Сімейного кодексу України (далі — СК України), є утвердження почуття обов'язку перед батьками.

Відповідно до ч. 8 ст. 7 СК України регулювання сімейних відносин має здійснюватися з максимально можливим урахуванням інтересів непрацездатних членів сім'ї. Ця засада набуває особливого значення щодо регулювання відносин батьків і дітей по утриманню.

Обов'язок повнолітніх дочки, сина **піклуватися** про своїх непрацездатних батьків закріплений в ст. 51 Конституції України. Таке **піклування** може полягати в *особистому догляді за батьками, допомозі в побуті, захисті прав й інтересів, матеріальній підтримці* тощо. Дана конституційна норма отримує продовження в нормах сімейного законодавства, зокрема у гл. 17 СК України «Обов'язок повнолітніх дочки, сина **утримувати** батьків та його виконання» (ст. ст. 202—206).

В сімейному праві під **аліментами** (від лат. alimentum — їжа, утримання) розуміються матеріальне утримання, що надається однією особою іншій на умовах, встановлених про сім'ю за згодою сторін¹.

Як бачимо в цьому визначенні поняття «аліменти» розкривається за допомогою такого терміну, як «утримання».

У сімейно-правовій науці *немає єдиного підходу до вирішення цього питання*.

В теорії сімейного права існують різні визначення і між науковцями досі немає єдиної думки щодо співвідношення цих термінів. Думки вчених з цього приводу розділилися таким чином — одні з них схиляються **до ототожнення вказаних понять, тобто є рівними** за обсягом (Г. М. Рабець², А. І. Пергамент, М. Г. Юркевич³, Л. В. Сапейко, В. А. Кройтор⁴), а

¹ Великий енциклопедичний юридичний словник / За редакцією акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. — К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. — 992 с. — С.28

² Рабець А.М. Закон для семи. Вопросы и ответы. — Кемеровское кн.. изд—во, 1991.— 127с. — С.87

³ Цит за: Луценко Л.А. Щодо співвідношення понять аліменти та утримання у сімейному праві України // Проблеми цивільного та процесу: Матеріали наук. — практ. конф., 31 травня 2008р.— Х.: Харк. нац. ун—т внутр. справ, 2008. —329—332с. — С. 330

⁴ Сапейко Л.В., Кройтор В. А. Аліменти дітям та батькам: Монографія .— Х.:Еспада,2008.—160 с. — С.29

інші *наголошують на тому, що ці поняття не є рівнозначними*, тобто що «утримання» є *ширшим поняттям*, ніж «аліменти», беручи за основу їх розмежування добровільний чи примусовий характер надання утримання (М. Г. Масевич ⁵, О. С. Іоффе ⁶, Є. А. Поссе ⁷, Р. А. Майданик ⁸, Ю. С. Червоний ⁹, В. О. Рясенцев ¹⁰, О. Ю. Косова ¹¹).

Аналізуючи норми СК України не можна зробити твердого висновку, що закон використовує поняття «аліменти» тільки у випадку примусового стягнення коштів на дитину, а поняття «утримання» включає до того ж добровільне надання таких коштів. Наприклад, у ст. 189 СК України передбачено договір про сплату аліментів, а не договір про утримання дитини.

Термін «утримання» найчастіше вживається в словосполученні «утримання надається» (ч.1 ст.77, ст.78 СК), тоді як «аліменти стягуються» чи «присуджуються судом» (ч.2 ст.77, ст.ст.79, 80 СК), що вказує на таку їх ознаку, як примусовий характер сплати.

Зауважимо, що *законодавець* не поділяє терміни «утримання» і «аліменти», використовуючи їх як синоніми (ч.2 ст.75 СК України — «Право на утримання (аліменти) має...»).

Тобто у ч. 2 ст. 75 СК України слово «аліменти» міститься в дужках після слова «утримання». Отже з аналізу норм СК України можна зробити висновок, що *в законі терміни «аліменти» та «утримання» не мають самостійного змістовного навантаження і використовуються як синоніми*.

Запровадження інституту *укладання договору* між усіма суб'єктами аліментних зобов'язань має допомогти уникнути багатьох звернень *до суду з позовами про стягнення аліментів*, що на сьогодні є дуже болючим питанням. Надаючи право суб'єктам сімейних правовідносин самостійно вирішувати питання утримання певного члена сім'ї через інститут укладання договору, держава тим самим обмежує втручання судових органів у вирішення безспірних справ, що пов'язані із сплатою аліментів.¹²

Обов'язок повнолітніх дітей по утриманню своїх батьків виникає на підставі *складу юридичних фактів*: 1) походження дитини від матері, батька (кровне споріднення) або наявність між ними інших юридично значущих зв'язків (усиновлення, факт біопоходження); 2) непрацездатність матері, батька; 3) потреба матері, батька в матеріальній допомозі. Зобов'язання повнолітніх дітей по утриманню батьків не виникає у разі відсутності хоча б однієї із вказаних обставин.

Аліментні зобов'язання між батьками та дітьми належать до розряду аліментних зобов'язань першої черги. Виходячи з цього, головною підставою виникнення аліментних зобов'язань є *наявність родинних зв'язків між батьками та дітьми*, які засвідчені у визначеному законом порядку (ст.121 СК України), або *інші юридично значущі зв'язки між ними* (наприклад, усиновлення, удочеріння тощо). Під *спорідненістю* розуміється кровний зв'язок між особами, що ґрунтується на походженні однієї особи від іншої (пряма спорідненість) чи на походженні від спільного предка (бокова спорідненість). Ступінь спорідненості назначається кількістю народжень, що пов'язує родичів.¹³ Важливо зазначити, що родинний зв'язок батьків і дітей визначається за правилами, встановленими нормами 12

⁵ Цит. за: Афанасьєва Л. В. Аліментні правовідносини в Україні: Монографія / МВС України, Луг. держ. ун—т внутр. справ. — Луганськ: РВР ЛДУВС, 2006. — 224с. — С.38—39

⁶ Іоффе О. С. Советское гражданское право. Ч. III. — Л.: Изд—во ЛГУ, 1965. —347с. — С.261

⁷ Поссе Е. А., Фадеева Т. А. Проблемы семейного права. — Ленинград: Изд—во Ленинградского ун—та, 1976. — 145с. — С.83—84

⁸ Майданик Р. А. Система ризикових зобов'язань у цивільному праві України //Бюлетень Міністерства юстиції України. — 2005. — №6. — С.36—43 — С.38

⁹ Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / За ред. Ю. С. Червоного. — К.: Істина, 2003.— 464с. — С.134

¹⁰ Рясенцев В. А. Семейное право. М.: «Юридическая литература»,1971. — 293с. — С.111

¹¹ Косова О. Ю. Алиментирование в семейном праве// Известия Высших учебных заведений. Правоведение. — 1988. — №4. — 61—66с. — С.63—64

¹² Сапейко Л.В., Кройтор В. А. Аліменти дітям та батькам:Монографія .— Х.:Еспада,2008.—160 с. — С.29

¹³ Афанасьєва Л.В. Аліментні правовідносини в Україні: Монографія / МВС України, Луг. держ. ун—т внутр. справ. — Луганськ: РВР ЛДУВС, 2006.—224с. — С.108

та 18 глав СК України. Зокрема, він ґрунтуються на походженні дитини від батьків, що засвідчується державним органом реєстрації актів цивільного стану в порядку, встановленому законом.

Виникнення аліментного зобов'язання між батьками і повнолітніми дочкою, сином також може бути пов'язано або з досягненням пенсійного віку, або з інвалідністю. При цьому батьки повинні потребувати матеріальної допомоги через відсутність пенсії або незначний її розмір.¹⁴

Такі підстави, як **непрацездатність і нужденність** (потреба у матеріальній допомозі). Ці підстави одночасно стосуються утримання батьками своїх уже повнолітніх дітей (ст.198 СК України) і обов'язку утримання повнолітніми дочками та синами своїх непрацездатних батьків (ст.202 СК України). При чому для виникнення аліментних правовідносин між батьками та їх повнолітніми дочками чи синами, обов'язковою умовою виступає здатність батьків надавати матеріальну допомогу, що враховується при винесенні відповідного рішення суду у справі про таке утримання.

Поняття **непрацездатності** має визначатися згідно із ч. 3 ст.75 СК, за якою непрацездатність пов'язується з пенсійним віком, або з інвалідністю. Відповідно до ЗУ «Про пенсійне забезпечення» від 5 листопада 1991 року право на пенсію мають жінки, які досягли 55 років, і чоловіки, які досягли 60 років.

Інвалідність же як міра втрати здоров'я визначається шляхом експертного обстеження в органах медико-соціальної експертизи МОЗ України, зокрема медико-соціальними експертними комісіями (МСЕК). Відповідно до Інструкції про встановлення груп інвалідності, затвердженої наказом МОЗ України № 183 від 7 квітня 2004 року **інвалідами I групи** визнаються особи, які мають стійкі, значно вираженої важкості функціональні порушення в організмі, зумовлені захворюванням, травмою або уродженим дефектом, що призводять до значного обмеження життєдіяльності людини, неспроможності до самообслуговування, і потребують постійного догляду. До цієї групи відносяться люди з найважчими формами захворювань. До **інвалідів II групи** відносяться особи, які мають стійкі, вираженої важкості функціональні порушення в організмі, зумовлені захворюванням, травмою або уродженим дефектом, що призводять до значного обмеження життєдіяльності людини, при збереженій здатності до самообслуговування, і не вимагають постійного догляду. **Інвалідами III групи** є особи, які мають стійкі, помірною тяжкості функціональні порушення в організмі, зумовлені захворюванням, наслідками травм чи вродженими дефектами, що призвели до помірно вираженого обмеження життєдіяльності, в тому числі працездатності, які потребують соціальної допомоги та соціального захисту.¹⁵

Як бачимо, **непрацездатними** визнаються інваліди I та II групи. А ось відносно права на аліменти інвалідів III групи, як пише М. В. Антокольська виникають певні сумніви. Вони також вважаються непрацездатними в прямому значенні цього слова, але можуть працювати, лише в особливих умовах. Тому питання про виплату їм аліментів повинне вирішуватися індивідуально в кожному конкретному випадку. Якщо робота відповідно до таких рекомендацій може бути їм надана, вони на наш погляд, не повинні визнаватися як ті, що мають право отримувати аліменти. Якщо вони не можуть одержати таку роботу, суд повинен визнати за ними право на утримання.¹⁶

Потребою у матеріальній допомозі (**нужденністю**) є забезпеченість особи коштами в розмірі нижче прожиткового мінімуму. Проте прожитковий мінімум неможливо використати в якості точного критерію для визначення нужденності. По-перше, законодавство про прожитковий мінімум поки що відсутнє, а цифри, які різні експерти називають прожитковим мінімумом, мають великі розбіжності. По-друге, в деяких випадках одержувач аліментів може бути визнаним, як такий, що потребує допомоги і в такому

¹⁴ Конституція України: Науково— практичний коментар /В.Б. Авер'янов, О.В. Батагов, Ю.В. Баулін та ін. – Х.: Вид— во «Право», К.: Концерн, Видавничий дім «Ін Юре», 2003. – 808с. – С.260

¹⁵ Інструкції про встановлення груп інвалідності. Затверджена наказом МОЗ України № 183 від 7 квітня 2004 р. // Збірник законодавчих актів та офіційних документів. – Вип. 11. – К., 2004. – С. 70

¹⁶ Антокольская М.В. Семейное право: Учебник. – М.: Юрист, 2003. – 333с. – С.256

випадку, якщо має прибуток в розмірі прожиткового мінімуму або дещо вище. Наприклад, якщо особа є інвалідом І групи і потребує сторонньої допомоги, то їй, для того, щоб забезпечити собі мінімальні умови існування, необхідно більше коштів, ніж для звичайної людини, оскільки на сплату сторонньої допомоги піде більша частина коштів, які він одержує. Водночас доречним необхідно визнати зауваження Н. Масленникової, що не можна вважати таким, що потребує допомоги, особу, яка не бажає займатися корисною працею, посиляючись на обов'язок батьків утримувати її. В будь-якому випадку мова тут піде про часткову нужденність (потребу в допомозі) або про її відсутність взагалі.¹⁷

Якщо розглянути правовідносини, в яких одержувачами аліментів є батьки, то вони виступають такими, що потребують матеріальної допомоги, у випадку, якщо заробітна плата, пенсія, прибуток від використання майна, інші прибутки не забезпечують прожиткового мінімуму, встановленого законом (ч.4 ст.75 СК України).¹⁸

Оскільки в законодавстві немає визначення понять *непрацездатності* і *нужденності*, тому встановлення факту непрацездатності, а також потреби матеріальної допомоги здійснюється судом у кожному конкретному випадку за допомогою співставлення доходів і рівня прожиткового мінімуму.¹⁹ Тобто це питання вирішується в різних ситуаціях по-різному, з врахуванням всіх обставин справи.

Взагалі *прожитковим мінімумом* є нижній рівень матеріальної забезпеченості людини, при якому зберігаються умови для відновлення її життєвих сил.²⁰ Він розраховується судом в залежності від умов відповідної місцевості, виходячи з існуючих соціально-економічних факторів. На сьогодні відповідно до ст. 52 ЗУ «Про Державний бюджет України на 2010 рік» від 27 квітня 2010 р. розмір прожиткового мінімуму у 2010 році на одну особу в розрахунку на місяць для осіб, які втратили працездатність становить: з 1 січня — 695 гривень, з 1 квітня — 706 гривень, з 1 липня — 709 гривень, з 1 жовтня — 723 гривень, з 1 грудня — 734 гривень.

Визначення потреби матеріальної допомоги батьків здійснюється *судом у кожному конкретному випадку* за допомогою співставлення доходів батьків і рівня прожиткового рівня. При цьому суд може визнати батьків такими, що потребують матеріальної допомоги як за відсутності в них засобів для нормального існування, так і за недостатністю цих засобів. Саме за таких обставин законодавець зобов'язує дітей утримувати своїх батьків, тобто надавати їм необхідну матеріальну допомогу. Обидва ці фактора підлягають доказуванню в судовому процесі.

За загальним правилом обов'язок по утриманню *непрацездатних батьків*, які потребують допомоги покладається лише на *повнолітніх дочку, сина*, тобто таких, які досягли вісімнадцятирічного віку. При цьому презюмується наявність у них *повної цивільної дієздатності*.

Діти (ст. 6 СК України) не зобов'язані надавати батькам утримання і мають право на утримання від батьків навіть у випадку набуття ними *повної дієздатності до досягнення повноліття* (ст. ст. 34, 35 ЦК України). Кошти на догляд та лікування батьків можуть бути стягнені з *дитини тільки у виняткових випадках* (ст. 206 СК України).

Однак у разі набуття чи надання фізичною особою повної цивільної дієздатності *до досягнення повноліття* позбавляє їх батьків можливості вимагати утримання на свою користь через суд.

Повнолітні дочка, син зобов'язані надавати утримання батькам *незалежно від власного статку*. Обов'язок дітей *не пов'язується з їх працездатністю і можливістю надавати батькам матеріальну допомогу*.

¹⁷ Масленникова Н. Основания возникновения права на алименты // Советская юстиция. — 1978. — №7. — С.4—5 — С.4

¹⁸ Кивалов С.В. Червонный Ю.С., Волосатый, Калитенко О.М. Семейный кодекс Украины: Научно—практический комментарий / К.: Всеукраинская ассоциация издателей «Правова єдність», 2008. — 456с.— С.298

¹⁹ Науково—практичний коментар до Сімейного кодексу України: Вид.друге, доповнене/Харитонов Є.О.,Харитонova О.І.,Білоусов Ю.В. та За ред. Є.О. Харитонova.—Х:ТОВ «Одіссей». — 2008. — 560с. — С.359

²⁰ Головченко В. В., Ковальський В. С. Юридична термінологія: Довідник. — К.: Юрінком Інтер, 1998. — 224с. — С.143

Як повнолітні працездатні діти, так і повнолітні непрацездатні діти (за віком чи за станом здоров'я) зобов'язані утримувати своїх непрацездатних і потребуючих матеріальної допомоги батьків. На відміну від СК України, СК Російської Федерації покладає обов'язок утримувати своїх непрацездатних батьків, які потребують матеріальної допомоги лише на *працездатних повнолітніх дітей* (ст. 87).

Особливо складним є випадок, коли спір щодо надання утримання виникає між *непрацездатними батьками та непрацездатними повнолітніми* дочкою, сином. Оскільки закон зобов'язує як батьків утримувати непрацездатних повнолітніх дітей (ст. 198 СК України), так і дітей утримувати непрацездатних батьків (ст. 202 СК України). У випадку, якщо обидві сторони у спорі є непрацездатними, вирішального значення набуває **факт потреби в матеріальній допомозі**. Якщо обидві сторони потребують матеріальної допомоги, необхідно враховувати, що **обов'язок батьків по утриманню повнолітніх дочки, сина виникає за умови їх здатності надавати матеріальну допомогу дітям**. В той час як обов'язок повнолітніх дочки, сина такою обставиною *не обумовлений*. Таким чином, формально закон припускає можливість **стягнення з непрацездатних повнолітніх дітей аліментів на утримання непрацездатних батьків, і в тому випадку, якщо самі діти є нужденними**. Проте остаточне вирішення цього питання залишається за судом.

Обов'язок у повнолітніх дочки, сина виникає *незалежно* від того, чи *перебували батьки у шлюбі між собою*. У повнолітніх дочки, сина обов'язок по утриманню *виникає щодо кожного* з батьків, матері й батька, окремо, оскільки слово «батьки» використовується в множині в нормах гл. 17 СК України.

З точки зору моральних принципів і врахування особистого характеру взаємовідносин між батьками та дітьми такий обов'язок повинен виконуватися **добровільно, без примусу**.

Взагалі утримання батьків дітьми є відповідною моральною компенсацією за утримання і турботу надану батьками дитині. В нормальних умовах діти **добровільно допомагають** своїм непрацездатним батькам і турбуються про них. А за відсутності матеріальної допомоги батькам утримання з дітей **стягується через суд**.²¹

В Україні надання батькам матеріальної допомоги з боку повнолітніх дочок та синів здійснюється у **добровільному**, коли утримання надається повнолітніми дітьми батькам без оформлення цих зобов'язань встановленими способами, тільки керуючись почуттям морального обов'язку; **договірному**, коли діти укладають з батьками договір про утримання останніх (договір про сплату аліментів); чи в **примусовому (судовому) порядку**.

Під **добровільним виконанням аліментного обов'язку** можна розуміти добровільне утримання, яке надають члени сім'ї один одному при нормальних сімейних стосунках, або ж у разі, коли в сім'ї послаблюються сімейні зв'язки в результаті розірвання шлюбу чи певних негараздів, і аліментнозобов'язана особа надає необхідні кошти уповноваженій особі з власної ініціативи.²²

Щодо порядку сплати аліментів, то СК України встановлює такі **способи**:

- особиста сплата платником аліментів;
- сплата аліментів за місцем роботи, місцем виплати пенсії, стипендії;
- примусове стягнення виконавчою службою за виконавчим написом нотаріуса.²³

Тобто аліменти можуть виплачуватися добровільно шляхом передачі їх **особисто** платником тому, кому вони призначені або через відділення зв'язку шляхом оформлення поштовим переводом. Але зручніше всього виплачувати їх за заявою платника на **адресу адміністрації за місцем отримування заробітної плати, пенсії або стипендії**.²⁴ Мета такого порядку сплати аліментів полягає у наданні можливості аліментнозобов'язаній особі уникнути стягнення аліментів у примусовому порядку.

²¹ Науково—практичний коментар до Сімейного кодексу України: Вид.друге, доповнене/Харитонов Є.О.,Харитонova О.І.,Білоусов Ю.В. та За ред. Є.О. Харитонova.—Х:ТОВ «Одіссей». — 2008. — 560с. — С.359

²² Сапейко Л.В., Кройтор В. А. Аліменти дітям та батькам:Монографія .— Х.:Еспада,2008.—160 с. — С.24

²³ Тимчик Г. Аліментні зобов'язання за новим Сімейним кодексом // Юридичний журнал. — 2004.— № 7 — с. 46–49. —С.48

²⁴ Рабeц А.М. Закон для семьи. Вопросы и ответы. — Кемеровское кн.. изд-во, 1991. — 127 с. — С.93

Утримання аліментів адміністрацією виконується на підставі письмової **заяви платника**. В заяві повинні бути вказані прізвище, ім'я, по— батькові та дата народження особи, на утримання якого слід утримувати аліменти, а також прізвище, ім'я, по— батькові та адреса особи, якій треба виплачувати або переводити їх.

Адміністрація організації зобов'язана утримувати аліменти за заявою в такому самому порядку, як і за виконавчим листом, та виплачувати їх або переводити отримувачу у триденний строк із дня виплати заробітної плати. Заява про утримання аліментів (про зміну їх розміру, про припинення виплати) зберігається нарівні із виконавчими документами.²⁵

Платник на власний розсуд в **заяві про сплату аліментів** вказує **суму аліментів та періодичність виплат**, оскільки в законі немає обмежень щодо мінімального та максимального розміру аліментів, сплачуваних за заявою. Також у будь— який момент платник має право відмовитися від поданої ним заяви і надалі не сплачувати аліменти у такий спосіб.

Зауважимо, що не слід отожднювати **цю заяву з письмовим договором про сплату аліментів**. У першому випадку, якщо такі відрахування не здійснюватимуться, жодних юридичних наслідків не настане, принаймні, вони не передбачені законом. У другому випадку, виходячи з правової сили договору, передбачається стягнення аліментів **державною виконавчою службою на підставі виконавчого напису нотаріуса**.²⁶

Суб'єкти аліментного зобов'язання можуть укласти між собою договір про сплату аліментів.

Оскільки в законодавстві немає спеціальної норми, яка б регулювала **договірні правовідносини з утримання між дітьми та батьками**, то до них можна застосувати загальну норму ст. 9 СК України, відповідно до якої подружжя, батьки дитини, батьки та діти, інші члени сім'ї та родичі, відносини між якими регулює СК України, можуть врегулювати свої відносини за домовленістю (договором), якщо це не суперечить вимогам цього Кодексу, інших законів та моральним засадам суспільства.

Договір про сплату аліментів (аліментний договір) представляє собою цивільно-правовий договір, в силу якого платник аліментів зобов'язується надавати одержувачу аліментів матеріальне утримання на узгоджених ними умовах. За своєю природою цей договір є односторонньо-зобов'язуючим, безоплатним і консенсуальним.

Односторонній характер аліментного договору проявляється у тому, що одна сторона має лише суб'єктивні права, а інша — лише суб'єктивні обов'язки. Так, діти зобов'язані надавати батькам матеріальне утримання, а батьки в свою чергу мають право вигати такого утримання. Щодо **безоплатності** аліментного договору в нашій роботі вже говорилося при характеристиці аліментного зобов'язання в цілому. **Консенсуальність** же полягає в тому, що обов'язок платника виникає вже в момент укладення договору з одержувачем (його законним представником), тобто договір вважається укладеним з моменту досягнення батьками і дітьми згоди з усіх істотних умов.

Договір про сплату аліментів (аліментний договір) можуть укладати: а) матір, батько з повнолітніми дочкою, сином; б) діти поміж собою.

Сторонами аліментного договору, як і при сплаті аліментів у судовому порядку, є **платник аліментів і одержувач** (батьки і їх повнолітні діти), які повинні володіти повною цивільною дієздатністю. Від імені недієздатних одержувачів аліментів виступає їх законний представник, яким може бути як фізична особа, так і державна або громадська організація, на утриманні якої перебувають батьки (наприклад, будинок для осіб похилого віку).

Договір про сплату аліментів (аліментний договір) може бути укладено і в тому випадку, якщо підстави для виникнення обов'язку за законом (непрацездатність, потреба в матеріальній допомозі) відсутні.

²⁵ Советское семейное право: Учебник/ Под ред.. В. А. Рясенцева.— М. : Юрид. Лит., 1982. — 256 с. — С.207

²⁶ Тимчик Г. Аліментні зобов'язання за новим Сімейним кодексом // Юридичний журнал. — 2004.— № 7 — С. 46– 49. С. — 48

Аліментні договори укладаються в *письмовій формі й бути нотаріально посвідченими*. Нотаріально засвідчений договір володіє силою виконавчого листа. Це означає, що примусове стягнення за таким договором здійснюється за виконавчим написом нотаріуса без звернення до суду. Зазначений виконавчий напис вчиняється відповідно до ЗУ «Про нотаріат», наказу Міністерства юстиції України «Про затвердження Інструкції про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України», і підлягає примусовому виконанню відповідно до ЗУ «Про виконавче провадження» від 21 квітня 1999р.²⁷ Для стягнення аліментів при цьому досить надіслати його нотаріально посвідчений примірник судовому виконавцю або безпосередньо адміністрації підприємства (установи або організації), в якому працює боржник. Після цього стягнення аліментів відбувається в тому ж порядку, в якому примусово стягуються аліменти за виконавчим листом, що видається на підставі судового рішення. Недотримання нотаріальної форми тягне за собою визнання аліментного угоди недійсною і як наслідок – відсутність права вимоги до боржника в аліментному зобов'язанні.

Істотними умовами такого договору є: предмет договору, розмір, спосіб і порядок сплати аліментів.

Предметом даного договору є грошові кошти, а іноді й інше майно, які підлягають передачі одержувачу.

Розмір аліментів, що підлягають сплаті є ціною аліментного договору. Він конкретизується в умовах договору про спосіб і порядок сплати аліментів.

Спосіб платежу — це передбачений сторонами договору принцип обчислення аліментів, що підлягають сплаті. Способи виплати аліментів за угодою можуть бути різними: або у частці від заробітку чи іншого доходу платника аліментів, або у твердій грошовій сумі, що виплачується періодично (наприклад, щомісячно, щоквартально, двічі на рік тощо — *терміни сплати аліментів визначаються сторонами аліментного договору самостійно*). Можливе поєднання різних способів сплати аліментів — одночасно у частці від заробітку або іншого доходу платника і в твердій грошовій сумі. Види доходів платника, що підлягають урахуванню при виплаті аліментів, визначаються самими сторонами.

При цьому визначений **розмір аліментів не повинен бути нижче за розмір, який сторони могли б отримувати при стягненні аліментів в судовому порядку**. А інакше договір про сплату аліментів може бути визнано недійсним в судовому порядку. А тому справедливим видається зауваження Л. В. Сапейко та В. А. Кройтор, що перевагою договору про сплату аліментів є можливість визначення розміру утримання у більшій сумі, ніж та, що може бути призначена за рішенням суду.²⁸ При визначенні розміру аліментів у твердій грошовій сумі необхідно в договорі передбачити *способи індексації аліментів* на випадок інфляції. Якщо ж такий пункт в договорі відсутній, то індексація в разі потреби має проводитися в загальному порядку, що передбачений ч.2 ст. 184 СК України.

Сторонами договору може бути визначений різний **порядок сплати аліментів** — наприклад, шляхом особистої сплати аліментів безпосередньо платником аліментів їх одержувачеві; шляхом сплати платником аліментів їх одержувачеві через третіх осіб (бабусю, дідуся або інших родичів); поштовим або телеграфним переказом аліментів на домашню або іншу вказану одержувачем аліментів адресу; шляхом перерахування аліментів на рахунок одержувача аліментів у комерційному банку або кредитній установі тощо.

Також у договорі можна передбачити **порядок звітності платника перед одержувачем** (для цього платнику аліментів завжди варто дбати про наявність документів, які б підтверджували сплату ним аліментів), **форму платежу** — грошову (готівкові кошти, безготівковий платіж, цінні папери) або натуральну (передача майна в натурі) та ін. Тоді як раніше відповідно до КпШС 1969 р. передбачався тільки один спосіб — грошова форма утримання.

²⁷ Пасічник Н. Хто є утриманцем за сімейним законодавством? // Юридичний журнал. – 2004. — №7 — С. 50—53 – С.52

²⁸ Сапейко Л.В., Кройтор В. А. Аліменти дітям та батькам: Монографія. — Х.:Еспада, 2008. — 160 с. – С.31

Слід підкреслити, що розширення законодавчого переліку способів виконання аліментного обов'язку, зокрема, встановлення в новому СК України можливості натуральної форми утримання як для батьків, так і для дітей є дуже доцільним нововведенням законодавця. Воно відповідає сучасному етапу розвитку української економіки, коли в деяких регіонах держави виплата заробітної плати фактично здійснюється в натуральній формі або у випадку, коли платник аліментів займається сільським господарством, в якому кінцевий продукт (товар) має натуральну форму.²⁹

Крім того, обов'язково в договорі має бути зазначена *повна дата або період часу, протягом якого не буде наставати відповідальність за несвоєчасну сплату аліментів*. Всі ці умови мають бути узгоджені сторонами. І лише після цього аліментний договір вважається укладеним.

В цілому сімейним законодавством *чітко не регламентується порядок укладання, виконання, розірвання чи визнання недійсним договору про сплату аліментів*. За своєю правовою природою такі договори слід відносити до *цивільно-правових правочинів*. Це означає, що на них можуть поширюватися загальні норми цивільного законодавства про правочини і, зокрема, про договори. Виходячи з цього, можна виділити особливості договорів про сплату аліментів, охарактеризувавши їх подібно до цивільно—правових правочинів.

По-перше, *договір про сплату аліментів за наявності певних умов може бути змінений або розірваний сторонами, які його уклали*. При цьому будь-які зміни вносяться у договір нотаріальними органами за відповідною заявою від аліментнозобов'язаної та аліментноуповноваженої особи, адже відповідно до ст.654 ЦК України зміна або розірвання договору вчиняється в такій самій формі, що й договір, який змінюється або розривається, якщо інше не встановлено договором або законом чи не впливає із звичаїв ділового обороту.

За загальними правилами, що передбачені цивільним законодавством договір може бути *змінений* або *розірваний* у будь-який час лише в результаті двостороннього волевиявлення сторін і обов'язково в нотаріальній формі, або ж за рішенням суду на вимогу однієї із сторін у разі істотного порушення договору іншою стороною. Одностороння відмова і одностороння зміна їх умов не допускаються. Також в *судовому порядку* відбувається зміна або розірвання аліментного договору у разі істотної зміни обставин.

Згідно зі ст. 652 ЦК України зміна обставин є істотною, якщо вони змінилися настільки, що, якби сторони могли це передбачити, вони не укладали б договір або уклали б його на інших умовах. До таких обставин можна віднести *зміну матеріального становища сторін (суттєве зменшення або збільшення доходів); погіршення чи поліпшення стану здоров'я платника або отримувача аліментів; зміна сімейного становища сторін; поява в сім'ї непрацездатних осіб, яким за законом зобов'язана особа має надавати матеріальну допомогу та ін.*³⁰

У випадку, коли договір про сплату аліментів змінюється або розривається у *судовому порядку, правові наслідки, що витікають з рішення суду, настають з моменту набрання ним чинності*. Обов'язковою умовою для винесення такого рішення є взаємний характер волевиявлення, оскільки сторони спочатку повинні намагатися добровільно врегулювати спір між собою, а в разі якщо не дійшли згоди, — мають право звернутися до суду.

По-друге, *зобов'язання за аліментним договором можуть бути припинені частково або в повному обсязі* за наявності підстав, визначених договором чи законом. При цьому припинення зобов'язання на вимогу однієї із сторін допускається лише у випадку, встановленому аліментним договором.

²⁹ Тимчик Г. Аліментні зобов'язання за новим Сімейним кодексом // Юридичний журнал. – 2004. — №7 — С.46— 49. – С. 46

³⁰ Сапейко Л.В., Кройтор В. А. Аліменти дітям та батькам: Монографія. — Х.: Еспада, 2008. — 160 с. — С.35

Обов'язок повнолітніх дочки, сина по утриманню батьків припиняється у випадку: а) поновлення працездатності матері, батька; б) припинення потреби матері, батька в матеріальній допомозі.

Порядок припинення обов'язку на підставі кожної із вказаних обставин має суттєві відмінності. З системного аналізу норм СК України можна зробити висновок, що **у разі поновлення працездатності** матері, батька обов'язок припиняється **автоматично**, тому що ця обставина може бути підтверджена відповідними документами (ст. 82 СК України). У другому випадку обов'язок припиняється **вирішенням суду**, якщо припинення потреби матері, батька в матеріальній допомозі встановлено в судовому засіданні.

Аліментні зобов'язання, що витікають з аліментного договору, припиняються за наявності **таких законних підстав**, як закінчення строку, на який був укладений договір; смерть дітей або батьків, які виступають сторонами аліментного договору. Коло **підстав, які встановлені в договорі самими сторонами**, можуть бути практично будь-якими, але при цьому вони не повинні суперечити нормам закону.³¹ Як бачимо, припинення аліментного зобов'язання за договором пов'язується з настанням певних обставин об'єктивного характеру, що не залежать від волі сторін. Тоді як зміна чи розірвання аліментного договору відбувається з підстав суб'єктивного характеру і за ініціативою платника та (або) одержувача аліментів.

По-третє, аліментний договір може бути визнано **недійсним за наявності переконливих доказів**. Підставами є укладання такого договору з неповнолітнім без згоди на це законного представника, укладання договору обмежено дієздатною особою без згоди законного представника тощо. Проте правочин, вчинений зазначеними особами, може бути згодом схвалений законним представником. Правочин вважається схваленим, якщо батьки, опікуни чи піклувальники, дізнавшись про його вчинення, протягом одного місяця не заявили претензій другій стороні. У разі відсутності схвалення правочину, він є нікчемним.

Ще однією підставою **для визнання договору недійсним є суттєве порушення прав осіб, які отримують аліменти**. В ч. 1 ст. 189 СК України говориться, що умови договору не можуть порушувати права дитини, встановлені кодексом. Положення даної статті стосується і непрацездатних батьків, які потребують допомоги. Також договір має бути визнано недійсним, якщо його укладено *шляхом попереднього насилья, загрози, обману, збігу тяжких обставин, або особа помилялася відносно договору* (ст.ст. 229, 230, 231, 233 ЦК України). Окрім того, на договори про сплату аліментів поширюються загальні підстави визнання недійсними правочинів.

Договір про сплату аліментів визнається **недійсним у судовому порядку**, а сторони повертаються в **первісний стан, який існував до укладання договору**. Визнаний недійсним договір **не тягне за собою правових наслідків**, на які він був спрямований. Однак *кошти, які були сплачені за цим договором, не підлягають поверненню* – це загальне правило, що розповсюджується на всі види аліментних правовідносин.³² Згідно зі ст. 196 СК України при виникненні заборгованості з вини особи, яка зобов'язана сплачувати аліменти за рішенням суду, одержувач аліментів має право на **стягнення неустойки (пені)** у розмірі одного відсотка від суми несплачених аліментів за кожний день прострочення. Така *відповідальність поширюється лише на правовідносини зі сплати аліментів за рішенням суду*. Проте доцільно положення ст. 196 СК України *поширити і на суб'єктів договору про сплату аліментів*, адже відповідно до Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів» №3 від 15 травня 2006р. якщо аліменти сплачуються не за рішенням суду, а згідно з укладеним між батьками договором,

³¹ Гражданское право. Том 3. учебник / Под редакцией А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого. – М.: ПБОЮЛ Л. В. Рожников, 2001. – 632с. – С.484

³² Сапейко Л.В., Кройтор В. А. Аліменти дітям та батькам: Монографія. — Х.: Еспада, 2008. — 160 с. — С.36

передбачена ст.196 СК санкція застосовується за наявності прямої вказівки про це в договорі.³³

Щодо аліментних правовідносин з приводу утримання повнолітніми дітьми своїх непрацездатних батьків, що потребують допомоги, може бути укладений **договір про спільне надання утримання батькам між синами і дочками**, які й виступають сторонами даного договору. За допомогою цього договору діти можуть домовлятися між собою про розподіл обов'язків за умови їх спільного утримання батьків.

Наприклад, тут мова може йти про спільну участь у спорудженні, придбанні чи в проведенні капітального ремонту будинку, про спільний обробіток їхньої земельної ділянки тощо. Цікаво зауважити, що в житті бувають випадки, коли діти допомагаючи таким чином батькам, насправді роблять це з корисливих мотивів. Щодо цього вдало наведений був приклад З. В. Ромовською:

«В одній із справ діти вимагали визнання за ними права співвласності на будинок, у будівництві якого вони брали участь. Суд зробив висновок про те, що між дітьми та батьками домовленості про виникнення права спільної власності не було, що допомогу батькам у спорудженні будинку вони надавали в силу синівського обов'язку, що протягом тривалого часу вони проживали з сім'ями в літній період у цьому будинку».³⁴

Якщо аліменти сплачуються в добровільному порядку, це не виключає можливості батьків в будь-який час звернутися до суду з позовом про їх стягнення. Судові справи щодо встановлення аліментних обов'язків, розглядаються в порядку **позовного провадження в загальних судах І інстанції**, в результаті чого судом виноситься рішення.

Необхідно підкреслити, що крім зобов'язань з надання утримання нужденним батькам, сімейним законодавством на повнолітніх дочку, сина покладається також обов'язок брати участь у додаткових витратах на батьків; витратах на догляд та лікування батьків та окремо передбачені умови звільнення дітей від обов'язку утримувати матір, батька.

Окрім того, непрацездатні особи забезпечуються державною пенсією, яка має задовольняти їхні потреби, вони мають право на додаткові витрати за виключних обставин.

У **додаткових витратах** на батьків, виникає на підставі наступного **складу юридичних фактів**: 1) походження дитини від батьків (кровне споріднення) або наявність між ними інших юридично значущих зв'язків (усиновлення, факт біологічного походження); 2) непрацездатність матері, батька; 3) потреба матері, батька в матеріальній допомозі; 4) тяжка хвороба, інвалідність або немічність матері, батька; 5) витрати, пов'язані з тяжкою хворобою, інвалідністю або немічністю матері, батька.

Суд в кожному випадку стягнення додаткових витрат підходить індивідуально.

Для задоволення судом позову батьків про стягнення з повнолітніх дітей засобів для оплати їх додаткових витрат необхідні наступні **умови**: а) сплата дітьми аліментів на користь батьків; б) наявність виключних обставин. Щодо наявності **виключних обставин**, то законодавець їх пов'язує із тяжкою хворобою, інвалідністю або немічністю.

Тяжка хвороба пов'язується зі **стійкою втратою працездатності** (здатності організму людини до праці, що залежить від стану її здоров'я). Суд на підставі конкретних обставин справи встановлює, виходячи з медичних висновків щодо тривалості, форми захворювання тощо чи є хвороба матері, батька тяжкою.

За абз. 7 п. 1.2 Інструкції про встановлення груп інвалідності, затвердженої Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 7.04.2004 р. № 183 залежно від ступеня обмеження життєдіяльності встановлюють I, II, III групу інвалідності, а також причини інвалідності: загальне захворювання; інвалідність з дитинства; трудове каліцтво; професійне захворювання тощо.

Залучення до участі у додаткових витратах на батьків пов'язувалося з будь-якими винятковими обставинами, такими як тяжка хвороба, каліцтво тощо. Під **каліцтвом** у

³³ Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про застосування судами окремих норм Сімейного Кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів» №3 від 15.15.2006 р. // Вісник Верховного Суду України. – 2006. — №7 (71). – С.16—20. – С.20

³⁴ Ромовська З.В. Українське сімейне право : Підручник. – К.: Правова єдність, 2009. — 500с. – С.401

юридичній літературі й судовій практиці розуміється травматичне ушкодження, викликане раптовим впливом на організм людини зовнішнього фактору — сторонньої сили. **Наслідком каліцтва може виявитися інвалідність.** В іншому випадку каліцтво охоплюється поняттям тяжка хвороба. Отже з метою запобігання повторення у ст. 203 СК України **каліцтво не вказане як підстава** виникнення обов'язку брати участь у додаткових витратах.

Поняття **«немічність»** не має законодавчого визначення і також є оцінним. Суд може визнати матір, батька немічними в силу їх похилого віку.

На відміну від КпШС України за СК України повнолітні діти не можуть бути притягнуті до участі у додаткових витратах, пов'язаних з **оплатою праці осіб, що здійснюють догляд за батьками.** Оскільки оплата праці осіб, що здійснюють догляд за матір'ю, батьком, швидше є однією зі складових додаткових витрат, а не обставиною, з якою пов'язані такі витрати.

Суд може зобов'язати повнолітніх дітей брати участь як у фактично понесених додаткових витратах на батьків, так і в додаткових витратах, які повинні відбутися в майбутньому.

До участі у додаткових витратах на батьків **притягуються всі їх повнолітні діти,** навіть якщо відповідна позовна вимога була пред'явлена лише до одного чи декількох дітей. Притягнення всіх дітей до участі у справі про стягнення додаткових витрат відбувається за заявою того чи тих дітей, до яких було пред'явлено позов.

Обов'язок брати участь у додаткових витратах може **виникати окремо від обов'язку по утриманню батьків.** Так, відповідно до СК України повнолітні дочка, син можуть бути притягнуті до участі в **додаткових витратах незалежновід того, стягуються з них аліменти за рішенням суду чи ні.**

Вимога про стягнення додаткових витрат *може бути подана до суду й у тому випадку, якщо основна вимога про стягнення аліментів не пред'являлася через відсутність спору про звичайні (щоденні) витрати на утримання батьків.* При одночасному розгляді вимог про стягнення аліментів і додаткових витрат суд у рішенні окремо визначає розмір коштів, стягуваних як аліменти й додаткові витрати (п. 18 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 3 «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів» від 15.05.2006 р.).

Обов'язок брати участь у **додаткових витратах на батьків** можуть бути **одночасно з умовами щодо утримання обумовлені у договорі.** Якщо ж у майбутньому ці питання виникнуть у відносинах між батьками та дітьми, то при ґрунтовному змісті договору вони вирішуватимуться шляхом вчинення виконавчого напису на договорі і не потрібно буде звертатися до суду.

Повнолітні діти і батьки можуть укласти **договір,** в якому визначити порядок участі дітей у додаткових витратах, розмір таких витрат тощо. Батьки можуть **звернутися до суду про стягнення додаткових витрат:** якщо матері, батькові утримання надається відповідно до договору про надання утримання, однак порядок участі в додаткових витратах в договорі не передбачений; якщо повнолітні дочка, син добровільно *не беруть участь у додаткових витратах.*

Слід звернути увагу, що навіть якщо діти не сплачували аліменти, такі додаткові витрати за настання вищезазначених обставин все одно мають здійснюватися.

Батьки для отримання додаткових витрат повинні надати суду докази у зв'язку з тяжкою хворобою, інвалідністю або немічністю, їхній розрахунок та обґрунтування.

У СК України дотримується принцип рівності прав та обов'язків дітей стосовно батьків. Тому *суд враховує* матеріальний і сімейний стан сторін, можливість одержання коштів від інших дітей, до яких не пред'явлено позову, дружини, чоловіка та своїх батьків.

Однак розмір коштів, що стягуватимуться з повнолітніх дочки, сина, визначається судом з урахуванням конкретних обставин справи і тому не завжди буде рівним. Так, якщо матір, батько проживають з одним з дітей, який самостійно покриває додаткові витрати, він може вимагати відшкодування частини фактично понесених ним витрат іншими.

Розмір коштів, які стягуватимуться на додаткові витрати, визначається судом у *твердій грошовій сумі*. Оскільки йде мова про **фактично зазанані або передбачувані витрати**, тому їх необхідно визначати у твердій грошовій сумі.

При визначенні розміру додаткових витрат суд *ураховує конкретні обставини справи на момент розгляду спору*. Додаткові витрати мають покриватися повнолітніми дітьми на батьків у міру необхідності (тривалими або короточасними обставинами). Тому можна припустити, що, якщо за рішенням суду додаткові витрати фінансуються постійно, у разі зміни таких обставин заінтересована сторона може звернутися до суду з вимогою про зміну розміру стягуваних коштів. Тобто вони можуть фінансуватися наперед або покриватися після їх фактичного понесення разово, періодично (час від часу) або постійно (регулярно) (ст. 185 СК України).

При визначенні розміру додаткових витрат на утримання батьків суд повинен враховувати не лише витрати, які потрібні батькам негайно, але і витрати, які повинні бути здійснені в майбутньому. Для визначення їх розміру суду має бути надано розрахунок необхідних витрат і він повинен вирішити, в якій мірі вони мають оплачуватися відповідачем і протягом якого періоду.

При *невиконанні дітьми обов'язку по сплаті додаткових витрат*, батьки мають право звернутися за захистом своїх прав до суду. Суд в кожному конкретному випадку визначає наявність однієї або декількох з перелічених вище обставин на підставі відповідного медичного висновку.

За ст. 204 СК дочка, син можуть бути *звільнені судом від обов'язку утримувати матір, батька та обов'язку брати участь у додаткових витратах*, якщо буде встановлено, що мати, батько ухилялися від виконання своїх батьківських обов'язків. Не обов'язково, щоб раніше було винесене рішення суду про позбавлення батьків батьківських прав, достатнім є факт ухилення батьків від виконання своїх батьківських обов'язків. У разі встановлення такого факту суд може звільнити дітей від сплати аліментів. І навіть при встановленні таких обставин, звільнення дітей від сплати аліментів є правом, а не обов'язком суду. Передбачено, що у виняткових випадках суд може присудити з дочки, сина аліменти на строк не більш як три роки. Перелік таких випадків не наведено, тому визначення того, чи є такий випадок винятковим, залежить від розсуду суду.

Список використаної літератури:

1. Антокольская М.В. Семейное право: Учебник. – М.: Юристъ, 2003. – 333с.
2. Афанасьева Л.В. Аліментні правовідносини в Україні: Монографія / МВС України, Луг. держ. ун.—т внутр. справ. – Луганськ: РВР ЛДУВС, 2006.—224с.
3. Великий енциклопедичний юридичний словник / За редакцією акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка»», 2007. — 992 с.
4. Головченко В. В., Ковальський В. С. Юридична термінологія: Довідник. — К.: Юрінком Інтер, 1998. — 224с.
5. Гражданское право. Том 3. учебник / Под редакцией А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого. – М.: ПБОЮЛ Л. В. Рожников, 2001. – 632с.
6. Иоффе О. С. Советское гражданское право. Ч. III. – Л.: Изд—во ЛГУ, 1965. –347с.
7. Інструкції про встановлення груп інвалідності. Затверджена наказом МОЗ України № 183 від 7 квітня 2004 р. // Збірник законодавчих актів та офіційних документів. – Вип. 11. – К., 2004.
8. Кивалов С.В. Червоний Ю.С., Волосатий, Калитенко О.М. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар / К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Права єдність» 2008. – 456с.
9. Конституція України: Науково— практичний коментар /В.Б. Авер'янов, О.В. Батагов, Ю.В. Баулін та ін. – Х.: Вид—во «Право», К.: Концерн, Видавничий дім «Ін Юре», 2003. – 808с.

10. Косова О. Ю. Алиментирование в семейном праве // Известия Высших учебных заведений. Правоведение. – 1988. — №4. – 61—66с.
11. Луценко Л.А. Щодо співвідношення понять аліменти та утримання у сімейному праві України // Проблеми цивільного та процесу: Матеріали наук. – практ. конф., 31 травня 2008р. — Х.: Харк. нац. ун—т внутр. справ, 2008. – 329—332с.
12. Майданик Р. А. Система ризикових зобов'язань у цивільному праві України // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. — №6. – С.36—43
13. Масленникова Н. Основания возникновения права на алименты // Советская юстиция. – 1978. — №7. – С.4—5
14. Науково—практичний коментар Сімейного кодексу України / За ред. Ю. С. Червоного. – К.: Істина, 2003. – 464с.
15. Науково—практичний коментар до Сімейного кодексу України: Вид.друге, доповнене/Харитонов Є.О.,Харитонova О.І.,Білоусов Ю.В. та За ред. Є.О. Харитонova.—Х:ТОВ «Одіссей». — 2008. – 560с.
16. Пасічник Н. Хто є утриманцем за сімейним законодавством? // Юридичний журнал. – 2004. — №7 — С. 50—53
17. Поссе Е. А., Фадеева Т. А. Проблемы семейного права. — Ленинград: Изд—во Ленинградского ун—та, 1976. – 145с.
18. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про застосування судами окремих норм Сімейного Кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів» №3 від 15.15.2006 р. // Вісник Верховного Суду України. – 2006. — №7 (71). – С.16—20.
19. Рабец А.М. Закон для семи. Вопросы и ответы. – Кемеровское кн.. изд—во, 1991.— 127с.
20. Ромовська З.В. Українське сімейне право : Підручник . –К.: Правова єдність , 2009.— 500с.
21. Рясенцев В. А. Семейное право. М.: «Юридическая литература»,1971. – 293с.
22. Сапейко Л.В., Кройтор В. А. Аліменти дітям та батькам:Монографія .— Х.:Еспада,2008.—160 с.
23. Советское семейное право: Учебник/ Под ред.. В. А. Рясенцева.— М. : Юрид. Лит., 1982. — 256 с.
24. Тимчик Г. Аліментні зобов'язання за новим Сімейним кодексом // Юридичний журнал. – 2004.— № 7 — с. 46–49.

АЛІМЕНТНИЙ ДОГОВІР ПРО УТРИМАННЯ БАТЬКА

Місто _____, дата (прописом)

Ми, _____, паспорт серії _____, виданий _____ським РВГУ МВС України в м. _____ 20____ р., ідентифікаційний номер _____, _____ р. народження, що мешкає в _____, та _____, паспорт серії _____, виданий _____ським РВГУ МВС України в м. _____ 20____ р., ідентифікаційний номер _____, _____ р. народження, що мешкає в м. _____, уклали цей договір про таке:

1. У зв'язку з тим, що _____ досяг пенсійного віку, в нього немає інших родичів та дружини, які б могли надавати йому утримання, його дочка _____ зобов'язується надавати утримання в твердій грошовій сумі, оскільки вона займається підприємницькою діяльністю і отримує нерегулярний дохід.

2. Сукупний річний дохід за минулий рік (_____ рік) _____ становить _____ (_____) гривень.

3. Сторони дійшли згоди, що _____ сплачуватиме аліменти в твердій грошовій сумі, а саме _____ гривень не пізніше 5 числа кожного місяця.

4. Сторони також погодились, що додаткові витрати на утримання батька, які зумовлено санаторно—курортним лікуванням становитимуть _____(_____) гривень на рік. На ці кошти _____ придбаватиме путівку до санаторію, а також квитки для проїзду.

5. Встановлені у договорі суми виплат за аліментами та додатковими витратами на утримання _____ кожного року до 10 січня індексуватимуться відповідно до закону.

6. Сторони домовились, що кошти будуть передаватись особисто _____, а за неможливості — поштовим переказом за адресою _____, а саме: _____.

7. Договір може бути змінено або розірвано у будь—який час за взаємною згодою сторін, такі зміни договору також нотаріально посвідчуються. У випадку ж відсутності взаємної згоди на внесення змін, кожна із сторін має право звернутись до суду з позовом про внесення змін або розірвання договору.

7. При невиконанні умов договору отримувач аліментів вправі звернутись до нотаріуса за вчиненням виконавчого напису, а останній є підставою для примусового виконання умов договору.

8. Зміст статей 202—205 Сімейного кодексу України нам нотаріусом роз'яснено.

10. _____ наслідки, передбачені ст. 165 КК України, за ухилення від сплати аліментів на утримання батька, нотаріусом роз'яснені.

11. Витрати зі складання і посвідчення договору сплачує _____

12. Договір набуває сили з моменту його нотаріального посвідчення.

13. Договір складено в трьох примірниках, один з яких зберігається в справах нотаріуса та по одному примірнику видається кожній стороні.

Підписи сторін